

Keď v týchto historických dňoch oslobodzovania celého Slovenska hrdinskou Červenou armádou a československými vojskami kladie s prvou čs. vládou na slobodnom Slovensku bezpečné základy bratského spolunažívania českého a slovenského národa, Slovenská národná rada v súhlase so želaním slovenského národa vyslovuje pranie, aby aj český národ bol čo najskôr oslobodený, čo možno najviac ušetrený následkov vojny a tak aby sme mohli my, Slováci, s ním v duchu spoločnej dohody a s vládou Národného frontu Čechov a Slovákov dokončiť boje proti nášmu spoločnému nepriateľovi a začať nový život v novej Československej republike.

LAMS Martin. Sbíрка letáků. Tisk.

[207]

1945, 7. duben. Košice. — Nařízení předsednictva Slovenské národní rady o působnosti místních a okresních národních výborů.¹

Předsednictvo Slovenskej národnej rady podľa § 1 nariadenia č. 1/1944 Sb. n. SNR a § 1 nariadenia č. 40/1944 Sb. n. SNR usnieslo sa na tomto nariadení:

¹ Nařízení předsednictva SNR o národních výborech přišlo v nejvyšší čas a ukončilo s definitivní platností všechny pokusy vedení Demokratické strany o to, aby vedle národních výborů byla právně zakotvena existence politických úřadů (okresních a notářských úřadů). Na rozdíl od situace za Slovenského národního povstání na území osvobozeného východního Slovenska národní výbory byly fakticky jedinými orgány moci a správy v místech a okresech. V žádném z programových dokumentů a svolání SNR v únoru—březnu 1945 nenajdeme ani zmínky o okresních úřadech, okresních náčelnících a notářích. Pracovní konference KSS v Košicích konaná ve dnech 28. 2.—1. 3. 1945 pak jasně prohlásila, že KSS bude důrazně podepírat autoritu národních výborů, na které přechází působnost bývalých okresních zastupitelstev a okresních náčelníků, resp. býv. obecních zastupitelstev a notářů a vyzvala komunisty, aby rázně vystoupili proti jakýmkoliv pokusům okleštit pravomoc okresních a místních národních výborů (viz dokument čís. 171). Okresní a notářské úřady však dosud na mnoha místech (a snad dokonce takřka všude) formálně existovaly, i když byly podřízeny národním výborům a personálně prodělaly velké změny, anebo existovaly v těchto otázkách nejasnosti, protože dosud chyběla právní norma.

To je zřejmé např. ze situační zprávy ze dne 7. 4. 1945, v níž ONV v Spišské Nové Vsi oznamuje Slovenské národní radě změny, ke kterým došlo v okrese v osobách notářů i okresního náčelníka. Zajímavý je pak závěr zprávy, kde se praví: „Pomer medzi ONV a okresným úradom je úprimný a dobrý. Okresný úrad dal sa úplne k dispozícii ONV-u a stal sa jeho výkonným orgánom. Tento stav by sa akiste ešte zlepšil, keby tamojšie Povereníctvo ráčilo jednotne a presne ustáliť pomer medzi ONV-mi, MNV-mi a okresnými úradmi, lebo rôzne názory na okresné úrady (na pr. niektoré NV zastávajú tézu, že okr. úrady ustanovením ONV-ov zanikly, iné sú toho názoru, že síce okr. úrady trvajú i naďalej, ale iba ako výkonné orgány ONV-ov, ďalšie zastávajú mienku, že okr. úrady nemôžu nateraz vykonávať žiadnu činnosť, ich funkcie sa však obnoví po zrušení NV-ov a po konsolidácii pomerov v štáte atď.) zapríčiňujú rôzne technické ťažkosti a kompetenčné nedorozumenia pri vybavení agendy ONV-ov a okresných úradov.“ [ASNR Bratislava, f. Košice 1945, řj. 731/45.]

V těchto otázkách tedy učinilo nařízení SNR jasno. Neobešlo se to však bez střetnutí v předsednictvu SNR, třebaže presidentský dekret z prosince 1944 (dok. čís. 102) a také vládní program, podepsaný koncem března v Moskvě, hovořil jednoznačně. Představu o diskusích, které se odehrály koncem března a na začátku dubna 1945, můžeme si učinit pouze na základě velmi stručných, místy přímo heslovitých zápisů. V zápise ze zasedání předsednictva SNR ze dne 28. 3. 1945 čteme: „7. Pán Dr. Púll začína debatu o návrhu osnovy nariadenia o organizácii Národných výborov a vytýka osnove dvojkoľajnosť, totiž, že osnova ponecháva popri NV aj okresné úrady.

P. Dr. Pietor (DS — pozn. editorů) prehlasuje, že je potrebné, aby v okresoch boli aj odborníci (to byla pravda, šlo však o to, kdo bude mít rozhodující moc — pozn. editorů). Po dlhšej debate, v ktorej sa vystriedali pp. Dr. Friš, Dr. Pietor a Dr. Púll, bolo usnesené:

pp. Dr. Pietor a Dr. Púll vypracujú do budúceho zasadnutia návrh na rámcovú vyhlášku o organizácii Národných výborov. Smernice budú vydané dodatočne.“ [ASNR Bratislava.]

Příští zasedání však jednala výhradně o otázce příjezdu presidenta do Košic a otázka byla odložena. Mezitím však sdělují organizační a politický tajemník ÚV KSS oblastnímu tajemníkovi KSS v Michalovcích pří-

§ 1.

1. V súhlase so zásadou, že ľud je jediným zdrojom všetkej štátnej moci, ustanovujú sa na základe volieb vykonaných podľa volebného poriadku, ktorý vydá Slovenská národná rada,² pre každú obec národný výbor a pre každý okres okresný národný výbor v sídle okresu.

2. Národné výbory, ustanovené pred prevedením volieb podľa volebného poriadku, zostávajú v činnosti, kým sa neprevedú voľby podľa volebného poriadku.

3. Národné výbory podliehajú kontrole ľudu a sú ním odvolateľné.

§ 2.

1. Národný výbor spravuje v obvode svojej pôsobnosti všetky verejné veci pokiaľ nie sú spravované iným verejným orgánom.

2. Na národný výbor prenáša sa právomoc, ktorú podľa doteraz platných právnych noriem malo obecné zastupiteľstvo, obecná rada, starosta obce, obecný alebo notársky úrad a obecný alebo obvodný notár.

3. Obecné a obvodné notárske úrady sa zrušujú.

4. Národný výbor zriadi si na miesto zrušeného notárskeho úradu sebe podriadený demokratický úrad národného výboru.³ Vedúci úradník musí mať kvalifikáciu predpísanú Poverením Slovenskej národnej rady pre veci vnútorné.

5. Úradníkov obecných a obvodných notárskych úradov možno prevziať do služieb úradu národného výboru, ak sú politicky a národne spoľahliví.

pisem z 30. 3. 1945: „Bolo vydané nariadenie SNR o kompetencií národných výborov. MNV preberajú pôsobnosť bývalých obecných zastupiteľstiev, starostov a notárov. ONV preberajú pôsobnosť bývalých okresných náčelníkov, okresných úradov a okresných zastupiteľstiev. Tým sa teda právne potvrdzuje terajší faktický stav. [Podtrženo editory.] Okresní náčelníci, notári a starostovia môžu teda byť nanajvýš výkonnými alebo pomocnými orgánmi národných výborov, ak to národné výbory uznajú za vhodné alebo účelné. Inštančný postup sa stanoví takto: MNV podliehajú ONV, ONV podliehajú Slovenskej národnej rade.“ [AÚV KSS Bratislava, skupina 1/8.]

Tento prípis nám dáva mj. predstavu o tom, jaké zásady prosazovali komunisté při diskusi o osnově nařízení (všechny tyto zásady byly pak skutečně v nařízení ze dne 7. 4. 1945 aplikovány) a svědčí o tom, že vedení strany bylo přesvědčeno, že tyto zásady prosadí.

K projednání osnovy se vrátilo předsednictvo 5. dubna, po návratu moskevské delegace SNR již v původním složení. Diskuse se točila znovu kolem kompetence okresních úřadů. Pietor navrhoval, aby okresní úřady byly ponechány a aby jejich kompetence byla rozdělena. „Tam, kde okresný úřad rozhodoval podľa voľného uváženia, nech pripadne ONV — inak za dozoru ONV.“ (ASNR Bratislava.) Návrh osnovy byl znovu odložen. Zápis ze zasedání předsednictva SNR 6. 4. 1945 je více než strohý. Vyplývá z něho, že osnova byla doplněna v § 1 o ustanovení „podľa volebného poriadku, ktorý vydá Slovenská národná rada“ a pak schválena a podepsána.

Tím ovšem boj o národní výbory neskončil. Nadále, tak jako od počátku šlo o to, aby se národní výbory plně osvědčily jako orgány lidové moci, aby podaly praktický důkaz o tom, že svobodný lid dokáže spravovat své věci, vykonávat moc a správu v místech a v okresech. Komunisté si uvědomovali, že národní výbory, třebaže již mnoho vykonaly, nejsou bez nedostatků a že teprve stojí před svou státnickou zkouškou. Na konferenci funkcionářů KSS v Košicích, která se konala nazítří po vyhlášení nařízení SNR o národních výborech, bylo řečeno na adresu národních výborů mnoho kritických i programových slov. Hovořil o nich i Kl. Gottwald a zdůraznil, že jsou hlavní arénou politickou boje s buržoazií. (Viz dokument č. 210.) V úvodním referátu, který přednesl tehdejší politický tajemník ÚV KSS, bylo zdůrazněno: „Práce v NV je výstavba státu. Učíme se po prvé sami vládnout, sami spravovat veřejné věci. Víme, že NV budou takové, jak v nich budeme pracovat my. Myšlenka NV hluboko zakotvila v lidových masách. . . Jestliže se však množí útoky na NV a kruhy z Demokratické strany se odvažují s tím jít na veřejnost, pak to dokazuje, že slabiny v práci NV jsou vážné. Odrazit ty útoky bude možné jen tehdy, když bude lid s NV spokojený. Jedna ze základních myšlenek je, že jsou to orgány lidem volené a kontrolované i odvolatelné a naší úlohou je, abychom přes NV vyburcovali aktivitu lidu a v národních výborech a přes ně vybudovali autoritu strany. . . Práci NV musí strana věnovat prvořadou pozornost. A to již při přípravě voleb a při volbách. Musí býtí forem veřejné kritiky a politické aktivity lidu. Je třeba, aby před volbami byl vypracován a popularisován plán, aby byla vyslovena kritika na adresu kandidátů, kteří v NV nemají co hledat. Pracovat tak, aby lid v NV viděl nové, demokratické orgány moci.“ [AÚD KSČ Praha, f. 68, inv. j. 13.]

² Volební řád, předpokládaný nařízením ze 7. 4. 1945, Slovenská národní rada nevydala. Jeho funkci plnila ustanovení Organizačních směrnic pro tvoření národních výborů a okresních národních výborů (dokument čís. 211).

§ 3.

1. Okresný národný výbor spravuje v obvode svojej pôsobnosti všetky verejné veci, pokiaľ nie sú spravované iným verejným orgánom.

2. Na okresný národný výbor prenáša sa právomoc, ktorú podľa doteraz platných právnych noriem malo okresné zastupiteľstvo, okresný úrad a okresný náčelník.

3. Okresné úrady sa zrušujú.

4. Okresný národný výbor zriadi si na miesto zrušeného okresného úradu sebe podriadený demokratický úrad okresného národného výboru,³ ktorého prednostu schvaľuje Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci vnútorné.

5. Úradníci okresných úradov majú byť prevzatí do služieb úradu okresného národného výboru, ak sú politicky a národne spoľahliví a ak niet proti nim iných námietok.

§ 4.

Miestny národný výbor podlieha okresnému národnému výboru a Slovenskej národnej rade. Okresný národný výbor podlieha Slovenskej národnej rade.

§ 5.

1. Župné úrady sa zrušujú.

2. Právomoc, ktorú podľa doteraz platných právnych noriem mali župné zastupiteľstvá, župné úrady a župani, prechádza na Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci vnútorné, pokiaľ pred zriadením župných úradov patrila Krajinskému úradu a na okresné národné výbory, pokiaľ pred zriadením župných úradov patrila okresným úradom.

§ 6.

Pre správu obcí a okresov s väčšinou obyvateľstva nemeckej alebo maďarskej národnosti⁴ menuje Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci vnútorné komisárov alebo správne komisie s pôsobnosťou, akú majú podľa tohto nariadenia národné výbory alebo okresné národné výbory.

§ 7.

Toto nariadenie nadobúda účinnosti hneď a vykoná ho Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci vnútorné.

Predsedníctvo Slovenskej národnej rady:

Dr. Šrobár v. r.

Dr. Husák v. r.
Novomeský v. r.

Ing. Styk v. r.
Dr. Šoltész v. r.

Ursíny v. r.

Sb. n. SNR, čís. 26/1945.

[208]

1945, 7. duben. Košice. — *Návrh Komunistické strany Československa na dohodu o spolupráci tří socialistických stran v českých zemích.*¹

1. Při zachování politické a organizační samostatnosti stran Národního bloku pracujícího lidu měst i venkova (Komunistická strana Československa, Československá sociální demokra-

³ Viz příslušná ustanovení Organizačních směrnic (dokument čís. 211) a dále dokument čís. 247 včetně poznámky.

⁴ Na toto ustanovení navazovalo usnesení předsednictva SNR z 13. 4. 1945, které stanovilo, že „vo všech těchto obcích s maďarskou většinou obyvateľstva, v ktorých je aspoň 1/3 (33 %) slovenského obyvateľstva podľa posledného československého sčítania ľudu, majú byť zvolené slovenské národné výbory a nemajú byť menované správne komisie, potažne komisári pre správu obce.“ [ASNR Bratislava, f. Košice 1945, čj. 714/45 — prez., průpis intimátu úřadu předsednictva SNR.]

¹ Tento návrh KSČ byl spolu s návrhem čs. národních socialistů (viz dokument čís. 209) podkladem pro schůze představitelů tří socialistických stran ve dnech 13. a 21. dubna 1945 (viz dokument čís. 214.) Na těchto